การเมืองเมียนมากับผลกระทบต่อไทย พ.ศ.2564-2567

Myanmar's Politics and Impact on Thailand (2021-2024)

ชนิสรา ด้วงกลัด[1] และ วันวิชิต บุญโปร่ง[2]

Chanisara Duangklad[1] and Wanwichit Boonprong[2]

หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยรังสิต[1-2]

Master of Political Science, Politics and Government Rangsit University[1-2]

Email: chanisara.dk@gmail.com[1]

Received : July 12, 2025, **Revised :** August 10, 2025, **Accepted :** August 27, 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสถานการณ์ทางการเมืองของเมียนมา พ.ศ.2564-2567 ควบคู่กับการศึกษาผลกระทบของวิกฤตการเมืองเมียนมาที่ส่งต่อมายังไทย และศึกษาบทบาทของรัฐบาลไทยในการรับมือและตอบสนองต่อผลกระทบที่เกิดขึ้นจากปัญหาทางการเมืองในเมียนมา การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) การสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-dept Interview) จำนวน 3 ท่าน จากฝ่ายรัฐบาล ฝ่ายทหาร และฝ่ายภาคประชาสังคม และการเข้าร่วมงานประชุมวิชาการ ผลการวิจัยพบว่า

1) ภาพรวมสถานการณ์ในเมียนมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2564-2567 หลังจากกองทัพเมียนมาทำรัฐประหาร ก่อให้เกิดการต่อต้านอย่างกว้างขวางจากประชาชน กลุ่มชาติพันธุ์ติดอาวุธ และกลุ่มต่อต้านอีกทั้งเกิดแรงกดดันจากประชาคมโลกที่ใช้มาตรการคว่ำบาตรรัฐบาลทหาร ทำให้เมียนมาตกอยู่ภายใต้การแทรกแซงจากประเทศมหาอำนาจต่างๆ อีกทั้งประเทศไทยได้รับผลกระทบจากการเมืองโดยตรง ซึ่งแนวโน้มสถานการณ์การเมืองในเมียนมาในปี 2568 ยังคงเต็มไปด้วยความไม่แน่นอนและความรุนแรงต่อเนื่อง

2) ประเทศไทยได้รับผลกระทบโดยตรงจากวิกฤตการณ์ในเมียนมาใน 4 มิติสำคัญ ได้แก่ 1) มิติด้านการเมือง 2) มิติด้านความมั่นคง 3) มิติด้านเศรษฐกิจ และ 4) มิติด้านอาชญากรรมข้ามชาติ ขณะที่บทบาทของประเทศไทยทั้ง 3 รัฐบาล ระหว่างปี พ.ศ.2564-2567 มีแนวทางดำเนินนโยบายดังนี้ 1) รัฐบาล พล.อ. ประยุทธ์ ใช้นโยบายไม่แทรกแซงกิจการภายในของเมียนมา เน้นการทูตแบบปิดเพื่อรักษาความสัมพันธ์ที่มั่นคงและป้องกันการเผชิญหน้าโดยตรงกับรัฐบาลทหารเมียนมา 2) รัฐบาลเศรษฐาเน้นความร่วมมือด้านมนุษยธรรมและการทูตเชิงรุกภายในกรอบอาเซียน โดยมีเป้าหมายให้ประเทศไทยมีบทบาทที่ชัดเจนและเป็นผู้นำในระดับภูมิภาคมากขึ้น และ 3) รัฐบาลแพทองธาร มุ่งเน้นการทูตเชิงเศรษฐกิจควบคู่กับการผลักดันบทบาทไทยในเวทีพหุภาคี แต่ยังขาดกรอบยุทธศาสตร์ที่ชัดเจนในการ

ยกระดับบทบาทไทยในวิกฤตเมียนมา และขาดความเชื่อมั่นในการบริหารหรือการจัดการปัญหาที่ต้องพึ่งพาประเทศที่สามเข้ามาช่วยเหลือ

3) ผู้วิจัยมีข้อสังเกตเพิ่มเติมว่า ทั้งสามรัฐบาลมีแนวโน้มร่วมที่สำคัญคือ ความระมัดระวังในการดำเนินนโยบายต่อเมียนมา ที่มุ่งเน้นต่อผลประโยชน์แห่งชาติในระยะสั้น ภายใต้กรอบของการจัดการผลกระทบ มากกว่าการมีบทบาทเชิงรุก เนื่องจากการเผชิญข้อจำกัดเชิงโครงสร้างจากปัจจัยภายในและภายนอก นอกจากนี้ ไทยยังอยู่ในสถานะที่ให้น้ำหนักกับหลักไม่แทรกแซงกิจการภายใน

คำสำคัญ: รัฐประหารเมียนมา, ผลกระทบต่อประเทศไทย, บทบาทรัฐบาลไทย

Abstract

This Article aimed to study the political situation in Myanmar from 2021 to 2024, alongside analyzing the impacts of the Myanmar political crisis on Thailand, and the role of the Thai government in responding to the resulting challenges. This study adopts a qualitative research approach. Data were collected through documentary research, in-depth interviews with three key informants representing the government, the military, and civil society and participation in academic conferences.The research results were found as follows,

1. The overall situation in Myanmar from 2021 to 2024, following the military coup, has been marked by widespread resistance from civilians, ethnic armed organizations, and opposition groups. Additionally, international pressure in the form of sanctions against the military regime has contributed to Myanmar becoming increasingly subject to interventions by global powers. These developments have directly affected Thailand, and the outlook for Myanmar in 2025 remains characterized by persistent instability and violence.

2 Thailand has been directly affected by the Myanmar crisis in four key dimensions: (1) political, (2) security, (3) economic, and (4) transnational crime. During 2021–2024, the Thai government's responses across three successive administrations can be summarized as follows: (1) The Prayut Chan-o-cha administration adopted a non-interventionist policy and engaged in quiet diplomacy to maintain stable relations and avoid direct confrontation with the Myanmar military regime. (2) The Srettha Thavisin administration prioritized humanitarian cooperation and proactive diplomacy within the ASEAN framework, aiming to enhance Thailand's leadership role in the region. And (3) The Paetongtarn Shinawatra administration has focused on economic diplomacy and strengthening Thailand's role in multilateral platforms. However, its efforts remain constrained by the lack of a clear strategic framework and limited capacity to manage the crisis independently, often relying on third-party support.

3. The researcher further observes that all three administrations share a cautious approach in formulating policy toward Myanmar, prioritizing short-term national interests and impact mitigation over proactive engagement. This trend reflects structural limitations arising from both domestic and international factors. Moreover, Thailand continues to emphasize the principle of non-interference in the internal affairs of its neighboring country.

Keywords: Myanmar coup, Impacts on Thailand, Role of the Thai government

บทนำ

สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาเป็นประเทศที่มีประวัติศาสตร์ความขัดแย้งทางการเมืองภายในมายาวนาน นับตั้งแต่ได้รับเอกราชจากอังกฤษเมื่อวันที่ 4 มกราคม พ.ศ. 2491 ความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกลางกับกลุ่มชาติพันธุ์ที่ต้องการสิทธิในการปกครองตนเองยังคงดำเนินอย่างต่อเนื่อง โดยรัฐบาลใช้กำลังทหารเป็นเครื่องมือหลักในการจัดการปัญหา ควบคู่กับแรงกดดันจากกลุ่มเคลื่อนไหวเพื่อประชาธิปไตยทั้งภายในและภายนอกประเทศ ความหวังในการพัฒนาประชาธิปไตยเพิ่มขึ้นเมื่อพรรคสันนิบาตชาติเพื่อประชาธิปไตย (National League for Democracy - NLD) ชนะการเลือกตั้งในปี พ.ศ. 2558 และ พ.ศ. 2563 ภายใต้การนำของนางอองซานซูจี แต่จุดเปลี่ยนสำคัญคือการรัฐประหารเมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2564 โดยกองทัพเมียนมาภายใต้การนำของ พลเอกอาวุโส มินอ่องไหล่ ผู้บัญชาการทหารสูงสุดเมียนมาในขณะนั้น ได้เข้าควบคุมอำนาจการปกครองประเทศและจับกุมนางอ่องซานซูจี รวมถึงผู้นำอื่นๆ ของพรรค NLD (บีซีนิวส์ไทย, 2564) ซึ่งนำไปสู่การต่อต้านจากประชาชนและการปะทะกับกลุ่มติดอาวุธจนกลายเป็นความขัดแย้งทางการเมือง การแย่งชิงอำนาจ และการใช้กำลังทหารเข้าควบคุม ส่งผลให้เมียนมาขาดเสถียรภาพทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ความรุนแรงที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องนี้ไม่มีท่าทีว่าจะยุติลงเมื่อใด ซึ่งปัญหาภายในของเมียนมาที่เกิดขึ้นได้สร้างแรงสั่นสะเทือนต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และผลกระทบเหล่านี้ไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะภายในประเทศเมียนมาเท่านั้น แต่ยังขยายมาสู่ประเทศไทยที่มีพรมแดนติดกับเมียนมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ อีกทั้งบทบาทของไทยในการรับมือกับปัญหาความขัดแย้งในประเทศเมียนมาได้รับความสนใจเป็นวงกว้าง การศึกษาและพิจารณาบทบาทของไทยต่อเมียนมาจึงมีความสำคัญทั้งในด้านการวางนโยบายความสัมพันธ์ การรับมือกับสถานการณ์อย่างรอบด้านและการสร้างความร่วมมือในระดับภูมิภาคเพื่อเสริมสร้างเสถียรภาพ

บทความวิจัยนี้นำเสนอสถานการณ์ทางการเมืองของเมียนมาที่เกิดการรัฐประหาร เมื่อ พ.ศ.2564 ที่กลายเป็นความขัดแย้งภายในประเทศและยังคงยืดเยื้อมาจนถึงปัจจุบัน ควบคู่กับการศึกษาผลกระทบของวิกฤตการเมืองเมียนมาที่ส่งต่อมายังไทยในมิติต่างๆ นอกจากนี้ ยังศึกษาบทบาทและนโยบายของรัฐบาลไทยในการรับมือและตอบสนองต่อผลกระทบที่เกิดขึ้นจากปัญหาทางการเมืองในเมียนมาช่วงปี พ.ศ. 2564-

2567 เพื่อวิเคราะห์แนวทางนโยบายที่มีศักยภาพในการส่งเสริมสันติภาพในเมียนมา ขณะเดียวกันก็สามารถรักษาความมั่นคงและผลประโยชน์ของไทยได้อย่างเหมาะสม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์และพลวัตทางการเมืองของเมียนมา พ.ศ. 2564-2567
2. เพื่อศึกษาผลกระทบจากปัญหาทางการเมืองของเมียนมาที่มีต่อไทย พ.ศ.2564-2567
3. เพื่อศึกษาบทบาทของรัฐบาลไทยต่อผลกระทบที่เกิดขึ้นจากปัญหาทางการเมืองเมียนมา พ.ศ. 2564-2567

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้งและการจัดการความขัดแย้ง

ความขัดแย้งเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ไม่ว่าจะเป็นในระดับองค์กร ระดับรัฐ หรือระดับภูมิภาค ที่เป็นความรับผิดชอบของผู้นำหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่จะต้องแก้ไขหรือบริหารความขัดแย้ง ดังนั้น การทราบถึงสาเหตุความขัดแย้งย่อมทำให้สามารถบริหารจัดการความขัดแย้งได้ถูกต้องยิ่งขึ้น สำหรับสาเหตุของความขัดแย้งเกิดจากปัจจัยต่างๆ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ (ศรีเสด็จ กองแกน, 2566, น.42-43) 1) ความขัดแย้งระหว่างบุคคลหรือระหว่างกลุ่ม เกิดจากการไม่ได้รับผลประโยชน์ตามคาดหวังในการแข่งขันระหว่างบุคคลหรือกลุ่ม ส่งผลให้เกิดกระบวนการทางจิตใจและการคิดภายในมาในรูปแบบของการรับรู้ ความคิดและอารมณ์ ผลลัพธ์สุดท้ายก็เป็นการแสดงพฤติกรรมของบุคคลหรือกลุ่มที่ไม่ได้รับผลประโยชน์ที่คาดหวัง 2) การใช้วิธีการข่มขู่ดูหมิ่น และ 3) บุคลิกภาพของแต่ละบุคคลสามารถก่อให้เกิดความขัดแย้ง ด้าน C.R. Mitchell (อ้างถึงใน ถวิลศักดิ์ บุญเพ็ง, 2547) แบ่งโครงสร้างของความขัดแย้งออกเป็น สถานการณ์ความขัดแย้ง (conflict situation) พฤติกรรมความขัดแย้ง (conflict behavior) และทัศนคติขัดแย้ง (conflict attitudes) ซึ่งความขัดแย้งหากพิจารณาในมุมมองด้านอำนาจแล้วเกิดได้หลายกรณี เช่น ความขัดแย้งแบบไม่สมมาตร (Asymmetric Conflict) ที่คู่ขัดแย้งไม่เท่าเทียมหรือเสมอภาคกัน ส่งผลให้แต่ละฝ่ายมีทัศนะและการรับรู้ปัญหาแตกต่างกันการแสวงหาทางออกของความขัดแย้งแตกต่างกันและกลายเป็นความขัดแย้งเรื้อรัง ขณะที่ ด้าน Yoder wise (อ้างถึงใน ศิริจันทร์ จุลนิล, 2562) เสนอวิธีการจัดการความขัดแย้ง มี 5 วิธีที่สำคัญ ดังนี้ 1) การหลีกเลี่ยง 2) การปรองดอง 3) การต่อสู้ 4) การร่วมมือร่วมใจ และ 5) การประนีประนอม

สำหรับการจัดการและแนวทางแก้ไขความขัดแย้ง วิธีที่สามารถนำไปสู่การตกลงซึ่งเป็นที่ยอมรับร่วมกัน คือ การเจรจาต่อรอง (Negotiation) เพื่อให้คู่กรณีสื่อสารความต้องการและหาข้อตกลงร่วมกัน หากเจรจาไม่สำเร็จอาจต้องใช้ การไกล่เกลี่ย (Mediation) โดยบุคคลที่สามที่เป็นกลางเพื่อช่วยหาทางออก แต่หากวิธีนี้ยังไม่ได้ผลอาจนำไปสู่การบีบบังคับหรือโน้มน้าว ซึ่งแบ่งเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) กระบวนการที่ไม่ใช้ความรุนแรง (Non-violent Action) ใช้วิธีการกดดันโดยไม่ใช้กำลัง และ 2) กระบวนการที่ใช้ความรุนแรง (Violence or Physical Coercion) เมื่อคู่กรณีมีอำนาจต่อรองมากพอที่จะบังคับอีกฝ่าย

2. ทฤษฎีการเมืองเกี่ยวพัน (Linkage Politics)

James N. Rosenau (อ้างถึงใน กุลนันทน์ คันธิก, 2560) ได้เสนอแนวทางในการวิเคราะห์นโยบายต่างประเทศ โดยศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศว่ามีปัจจัยภายใน (Internal Factors) ได้แก่ ผู้แสดง ทัศนคติ สถาบัน และกระบวนการ และปัจจัยภายนอก (External Factors) คือ สภาพแวดล้อมทางการเมืองระหว่างประเทศและนโยบายของประเทศอื่นที่อาจมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐ แม้จะอยู่นอกเหนือการควบคุม แต่ส่งผลกระทบได้ทั้งในระดับเพื่อนบ้าน ภูมิภาค และโลก แบ่งเป็น 2 ด้านสำคัญ คือ 1) หตุการณ์ทางการเมืองในประเทศอื่นที่มีอิทธิพลหรือมีความสำคัญต่อความมั่นคงของอีกประเทศหนึ่ง ซึ่งมักจะขึ้นอยู่กับที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ และ 2)สภาพแวดล้อมทางการเมืองระหว่างประเทศ ตลอดจนนโยบายของประเทศอื่น ที่อาจส่งผลต่อนโยบายของประเทศของตน นอกจากนี้ Rosenau (อ้างถึงใน ภูวิน บุณยะเวชชีวิน, 2557) กล่าวว่า กระบวนการเกี่ยวพัน (Linkage Processes) ระหว่างปัจจัยนำเข้า (inputs) และปัจจัยส่งออก (outputs) ไว้ 3 ลักษณะ คือ 1) กระบวนการแทรกแซง (Penetrative Process) คือเหตุการณ์หรือการกระทำจากภายนอกที่ส่งผลต่อการเมืองภายใน 2) กระบวนการตอบโต้ (Reactive Process) คือปฏิกิริยาตอบสนองระหว่างรัฐต่อพฤติกรรมของกันและกัน และ 3) กระบวนการเลียนแบบ (Emulative Process) คือการนำรูปแบบหรือนโยบายทางการเมืองของประเทศอื่นมาประยุกต์ใช้ในประเทศของตน ดังนั้นทฤษฎีนี้จึงเป็นการอธิบายว่านโยบายและการกระทำของรัฐได้รับอิทธิพลจากทั้งปัจจัยภายในและภายนอก ซึ่งเป็นแรงผลักดันสำคัญต่อการตัดสินใจและการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยสถานการณ์ภายในประเทศเชื่อมโยงกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ทำให้รัฐต้องกำหนดนโยบายที่ไม่เพียงตอบสนองผลประโยชน์ภายใน แต่ยังคำนึงถึงผลกระทบต่อเวทีระหว่างประเทศด้วย

อย่างไรก็ตาม ในส่วนของกระบวนการเกี่ยวพันระหว่างปัจจัยนำเข้าและปัจจัยส่งออกที่เป็นลักษณะของกระบวนการแทรกแซง ดูเหมือนจะขัดแย้งกับ หลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในของรัฐสมาชิก (non-interference in the internal affairs) ซึ่งเป็นหลักการในกรอบของอาเซียน แต่ในกรณีที่ปัญหาภายในของรัฐหนึ่งส่งผลกระทบต่อความมั่นคงภูมิภาค อาเซียนอาจหารือในเวทีร่วมได้ภายใต้ขอบเขตที่ไม่ละเมิดอธิปไตย ในทางกฎหมายระหว่างประเทศ มีข้อยกเว้นคือ การแทรกแซงด้วยเหตุผลด้านมนุษยธรรม (Humanitarian Intervention) ที่เปิดทางให้ต่างชาติใช้กำลังเพื่อช่วยเหลือเมื่อมีการละเมิดสิทธิมนุษยชนร้ายแรง จนมีการพัฒนาแนวความคิดให้กลายมาเป็น “หลักรับผิดชอบเพื่อปกป้อง” (Responsibility to Protect - R2P) ซึ่งเป็นหลักการที่ได้รับการพัฒนาขึ้นในเวทีระหว่างประเทศเพื่อรับมือกับอาชญากรรมที่ร้ายแรง สำหรับ หลัก R2P ประกอบด้วย 3 เสาหลักที่สำคัญ (จันจิรา สมบัติพูนศิริ, 2557, น.115-134) คือ 1) หลักรับผิดชอบเพื่อป้องกัน โดยการ ส่งเสริมเสรีภาพ นิติธรรม และลดความเหลื่อมล้ำเพื่อป้องกันความขัดแย้ง 2) หลักรับผิดชอบเพื่อตอบโต้ ผ่านมาตรการทางการทูต เศรษฐกิจ หรือการใช้กำลังในกรณีจำเป็น และ 3) หลักการสร้างสันติภาพขึ้นใหม่ เพื่อฟื้นฟูและสร้างโครงสร้างทางการเมืองที่เข้มแข็งหลังการแทรกแซง อย่างไรก็ตาม การนำหลัก R2P มาใช้มักจะสร้างความขัดแย้งกับ

หลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในของรัฐ โดยเฉพาะในกรณีของอาเซียน ซึ่งรัฐสมาชิกให้ความสำคัญกับการเคารพอธิปไตยของรัฐอย่างเคร่งครัด ทำให้การแก้ปัญหามักล่าช้า (Asia-Pacific Centre for the Responsibility to Protect, 2022) ดังนั้น ความท้าทายสำคัญคือการหาสมดุลระหว่างการเคารพอธิปไตยของรัฐกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน เพื่อให้การดำเนินการของอาเซียนและประเทศสมาชิกอย่างไทยสามารถตอบสนองต่อวิกฤตได้อย่างมีประสิทธิภาพและนำไปสู่สันติภาพระยะยาว

3. นโยบายและแผนที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคง

3.1 ยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ.2561 - 2580) โดยเน้นยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคง เพื่อเตรียมพร้อมรับมือกับภัยคุกคามในปัจจุบันและอนาคต ซึ่งมีแนวทางและประเด็นในการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย หัวข้อดังนี้ ข้อที่ 4.2 การป้องกันและแก้ไขปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคง ข้อที่ 4.3 การเสริมสร้างศักยภาพของประเทศในการรับมือกับภัยคุกคามที่อาจกระทบต่อความมั่นคงของชาติ และ ข้อที่ 4.4 การบูรณาการความร่วมมือด้านความมั่นคงกับอาเซียนและนานาชาติ รวมถึงองค์กรภาครัฐและที่ไม่ใช่ภาครัฐ

3.2 นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ. 2566 – 2570) ที่ วิเคราะห์และเสนอแนะนโยบายและแผนความมั่นคง จำนวน 17 ด้าน ภายใต้บริบทความมั่นคงในปัจจุบันและแนวโน้มทั้งภายในและต่างประเทศ มีสถานะเป็นแผนระดับที่ 2 รองรับการดำเนินการในห้วงที่สองของยุทธศาสตร์ชาติ ที่เชื่อมโยงและสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติในประเด็นด้านความมั่นคง และการต่างประเทศ

3.3แผนปฏิบัติการด้านการบริหารจัดการชายแดน ด้านความมั่นคง (พ.ศ.2566 – 2570) เป็นกรอบแนวทางในการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการพื้นที่ชายแดนจากสภาวะการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและซับซ้อนมากยิ่งขึ้นในปัจจุบัน ทั้งด้านระบบการเมือง สังคม และเศรษฐกิจ โดยมุ่งเน้นการสร้างสมดุลระหว่างการรักษาความมั่นคงและการส่งเสริมความมั่นคงทางในด้านมิติเศรษฐกิจในพื้นที่ชายแดน และมิติความมั่นคงที่พื้นที่ชายแดน ซึ่งเป็นด่านแรกในการรับมือและป้องกันปัญหาต่าง ๆก่อนที่จะเข้าสู่พื้นที่ชั้นใน โดยระบุ แนวโน้มสถานการณ์และปัญหาความมั่นคงชายแดนในระยะ 5 ปี ได้แก่ 1) สถานการณ์ความมั่นคงประเทศรอบบ้าน ที่อาจส่งผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และ 2) ปัญหาความมั่นคงพื้นที่จังหวัดชายแดน อาทิ ปัญหาจากความไม่ชัดเจนของเส้นเขตแดน ปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ

สรุปได้ว่าแนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้งและการจัดการความขัดแย้ง นำมาเพื่อวิเคราะห์วิกฤตการเมืองเมียนมาที่ส่งผลต่อไทย โดยมุ่งศึกษาโครงสร้าง พฤติกรรม และบทบาทของกลุ่มต่าง ๆ ภายในเมียนมา ตลอดจนประเมินท่าทีของไทยในการจัดการความขัดแย้ง ขณะที่ทฤษฎีการเมืองเกี่ยวพันใช้อธิบายนโยบายของรัฐโดยเน้นความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายในและภายนอก ซึ่งร่วมกันมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐ โดยเฉพาะในบริบทที่รัฐต้องพิจารณาทั้งผลประโยชน์ภายในประเทศและผลกระทบต่อความสัมพันธ์

ระหว่างประเทศ และการศึกษาแนวคิดนโยบายและแผนด้านความมั่นคงของไทยทั้ง 3 ฉบับสามารถใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์สถานการณ์เมียนมาในมิติต่าง ๆ ทั้งระดับทวิภาคีและพหุภาคี โดยช่วยให้เข้าใจรากเหง้าและความซับซ้อนของวิกฤต ตลอดจนประเมินผลกระทบและวางแนวทางรับมือได้อย่างมีประสิทธิภาพ ควรผสานกับข้อมูลจากแหล่งวิชาการและสื่อเพื่อให้การวิเคราะห์มีความครอบคลุม

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดโดยมีรายละเอียด ดังนี้



ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการการวิจัยดังนี้ 1) การวิจัยด้านเอกสาร (Documentary Research) ได้แก่ ข้อมูลขั้นปฐมภูมิ เช่น รายงานทางการแถลงการณ์ และรายงานการประชุม และข้อมูลขั้นทุติยภูมิ เช่น บทความวิชาการ ข่าว และบทวิเคราะห์ทั้งภาษาไทย อังกฤษ โดยคัดเลือกจากแหล่งที่น่าเชื่อถือ 2) การสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-dept Interview) จำนวน 3 ท่าน จากฝ่ายรัฐบาล ฝ่ายทหาร และฝ่ายภาคประชาสังคม เพื่อให้ครอบคลุมทั้งระดับกำหนดนโยบาย ระดับผู้เชี่ยวชาญด้านการข่าวและยุทธศาสตร์ และระดับปฏิบัติการและภาคประชาชน โดยใช้ประเด็นคำถามแบบปลายเปิด เพื่อเปิดโอกาสให้กลุ่มตัวอย่างตอบคำถามและแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม และ 3) การเข้าร่วมการประชุมและงานเสวนา จำนวน 3 งาน หัวข้อเกี่ยวกับการเมืองและความมั่นคงชายแดน, การทบทวนและหาแนวทางบูรณาการการปฏิบัติงานของหน่วยประสานงานชายแดน และ

ข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์ด้านนโยบายไทย-เมียนมา เพื่อรับฟังความคิดเห็นจากนักวิชาการผู้แทนฝ่ายรัฐบาล ฝ่ายความมั่นคง และอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญ รวมถึงแลกเปลี่ยนมุมมองในเวทีวิชาการที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อศึกษา สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์และสังเคราะห์ ดำเนินการสรุปผลการศึกษาโดยนำข้อมูลจำแนกหมวดหมู่ข้อมูลออกเป็น 3 ประเด็น คือ 1) สถานการณ์ทางการเมืองในเมียนมา พ.ศ. 2564-2567 2) ผลกระทบจากปัญหาทางการเมืองของเมียนมาที่มีต่อไทย พ.ศ.2564-2567 และ 3) บทบาทของรัฐบาลไทยเกี่ยวกับในการรับมือและตอบสนองต่อผลกระทบที่เกิดขึ้นจากปัญหาทางการเมืองในเมียนมา พ.ศ.2564-2567 พร้อมวิเคราะห์แนวทางที่เหมาะสมในการส่งเสริมสันติภาพในเมียนมาและรักษาความมั่นคงของไทย

ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยพบว่าสถานการณ์ในเมียนมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2564-2567 เป็นช่วงเวลาที่เมียนมาต้องเผชิญกับวิกฤตทางการเมืองและความมั่นคงอย่างรุนแรงและต่อเนื่อง นับตั้งแต่กองทัพเมียนมาทำการรัฐประหารเมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2564 ยึดอำนาจจากรัฐบาลพลเรือนของนาง อ่องซานซูจี ที่ชนะการเลือกตั้งในตอนนั้น ทำให้สถานการณ์ได้เปลี่ยนผ่านจากความไม่สงบภายในมาเป็นภาวะสงครามกลางเมืองขนาดย่อม ซึ่งมีทั้งกลุ่มชาติพันธุ์ติดอาวุธ กลุ่มรัฐบาลเอกภาพแห่งชาติ (NUG) และกองกำลังพิทักษ์ประชาชน (PDF) ต่อต้านรัฐบาลทหารโดยตรง ตั้งแต่กลางปี 2564 เป็นต้นมา เมียนมาประสบกับความสูญเสียทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และมนุษยธรรม ประชาชนจำนวนมากต้องอพยพหนีภัยจากการสู้รบ ขณะที่ ประชาคมโลกโดยเฉพาะตะวันตกแสดงท่าทีคว่ำบาตรและไม่ยอมรับรัฐบาลทหาร ส่วนจีนและรัสเซีย เข้ามาเป็นเป็นหลักประกันที่สำคัญต่อความมั่นคงของรัฐบาลและกองทัพเมียนมา โดยเฉพาะด้านการเมือง การทหาร และเศรษฐกิจ ที่เข้ามามีบทบาทและแสวงหาผลประโยชน์ในเมียนมา รวมถึงพยายามขยายอิทธิพลในภูมิภาค สำหรับอาเซียนเองก็มีท่าทีที่แตกแยกเป็นสองฝ่ายระหว่างประเทศที่ต้องการกดดันรัฐบาลทหาร กับประเทศที่ยังคงยึดหลักไม่แทรกแซงกิจการภายในของกันและกัน เช่น ไทย กัมพูชา และลาว ส่งผลให้การดำเนินการภายใต้ฉันทามติ 5 ข้อของอาเซียนเกิดความล่าช้าและไม่มีประสิทธิภาพ สำหรับแนวโน้มสถานการณ์การเมืองเมียนมาในปี 68 จะยังคงเป็นประเด็นสำคัญที่ไทยรวมทั้งนานาชาติให้ความสนใจ เนื่องจากความขัดแย้งภายในเมียนมามีแนวโน้มยืดเยื้อ และอาจรุนแรงยิ่งขึ้นไปอีก ซึ่งขึ้นอยู่กับความสามารถของกองทัพเมียนมาในการจัดการด้านการเมืองและการทหารที่กองทัพเมียนมาจะยังคงรักษาอำนาจ ควบคุมประเทศอย่างเข้มงวด ป้องกันพื้นที่ยุทธศาสตร์สำคัญ และความเข้มแข็งของการประสานงานระหว่างกลุ่มต่อต้าน แม้ว่ากลุ่มต่อต้านจะพัฒนาขีดความสามารถเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่ยังคาดว่ากองทัพเมียนมาจะสามารถรักษาพื้นที่หลักบางส่วนไว้ได้ เนื่องจากได้รับการสนับสนุนจากจีน ทั้งในรูปแบบความช่วยเหลือและแรงกดดันทางการทูต เพื่อหวังที่จะจัดการเลือกตั้งในพื้นที่ที่ตนควบคุมได้ และเป็นการแสดงความชอบธรรมทางการเมืองและความพยายามในการคืนสู่กระบวนการประชาธิปไตย อย่างไรก็ตาม ประชาคมโลกอาจจะยังคงตั้งคำถามเกี่ยวกับความโปร่งใสและความชอบธรรมของ

กระบวนการเลือกตั้ง แต่กองทัพเมียนมาจะใช้การเลือกตั้งเป็นเครื่องมือแสดงว่าตนมีเจตจำนงทางการเมืองที่จะคืนสู่กระบวนการประชาธิปไตยอย่างมีเงื่อนไขในอนาคต ขณะที่สถานการณ์สู้รบ กลุ่มต่อต้านพยายามขยายพื้นที่ควบคุมของตนโดยเสริมสร้างกำลังทางทหาร ยึดฐานที่มั่นในพื้นที่และเพิ่มโครงสร้างการบริหารในเขตที่ยึดครอง เพื่อเพิ่มอิทธิพลและความมั่นคงของกลุ่ม ในขณะเดียวกัน ประชาคมโลกโดยเฉพาะชาติตะวันตกจะยังคงมาตรการคว่ำบาตรที่เข้มงวด และอาจเพิ่มความเข้มข้นมากขึ้น ซึ่งมาตรการนี้ส่งผลกระทบอย่างมากต่อเศรษฐกิจของเมียนมาแต่อย่างไรก็ตาม ยังคงมีประเทศจีนและรัสเซียที่ยังคงให้การสนับสนุนรัฐบาลทหารทำให้ความพยายามในการแทรกแซงจากประชาคมโลกถูกจำกัดประสิทธิภาพและต่างเข้ามาแสวงหาประโยชน์จากเมียนมา รวมทั้งคานอำนาจซึ่งกันและกัน ทำให้ไทยจำเป็นที่จะต้องคำนึงและรักษาสมดุลทางการทูตด้วยเช่นกัน ขณะที่ บทบาทของอาเซียนยังคงถูกจับตามอง แม้อาเซียนจะพยายามดำเนินการผ่านกลไกฉันทามติ 5 ข้อ และการมีผู้แทนพิเศษ แต่อาเซียนจะยังคงมีบทบาทจำกัดในการจัดการกับสถานการณ์เมียนมา เนื่องจากขาดความเป็นเอกภาพในแนวทางการแก้ไขปัญหา รวมทั้งความแตกต่างด้านท่าทีและผลประโยชน์ของแต่ละประเทศสมาชิก ส่งผลให้อาเซียนไม่สามารถกดดันรัฐบาลทหารเมียนมาได้อย่างจริงจังและเห็นผลเป็นรูปธรรมในระยะสั้น

2. จากการวิเคราะห์สถานการณ์การเมืองในเมียนมาในช่วงปี พ.ศ. 2564–2567 พบว่าสถานการณ์ความไม่สงบภายในประเทศเมียนมา ได้ส่งผลกระทบต่อประเทศไทย 4 มิติหลัก ดังนี้ 1) มิติด้านการเมืองจากนโยบายของไทยต่อสถานการณ์การเมืองของเมียนมาที่เน้นความระมัดระวังและยึดหลักไม่แทรกแซงแต่กลับกลายเป็นประเด็นที่สร้างคำถามต่อบทบาทของไทยในฐานะสมาชิกอาเซียนและประเทศประชาธิปไตยหนึ่งในภูมิภาค ท่าทีที่ถูกมองว่าประนีประนอมหรือใกล้ชิดกับรัฐบาลทหารเมียนมาได้ลดทอนทั้งความน่าเชื่อถือของไทยในเวทีสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ และบทบาทในระดับภูมิภาคที่ควรแสดงภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ 2) มิติด้านความมั่นคง ประเทศไทยต้องเผชิญกับการหลั่งไหลเข้ามาของผู้หนีภัยจากการสู้รบจำนวนมากตามแนวชายแดนในหลายจังหวัด ส่งผลให้เกิดภาระต่อกลไกการจัดการด้านมนุษยธรรม และเพิ่มแรงกดดันต่อการควบคุมพื้นที่แนวชายแดน อีกทั้งยังมีปัญหาการรุกล้ำอาณาเขต การใช้พื้นที่ชายแดนของไทยเป็นฐานเคลื่อนไหวของกลุ่มต่อต้าน และการลักลอบขนอาวุธหรือสิ่งผิดกฎหมาย 3) มิติด้านเศรษฐกิจ การค้าชายแดนเกิดความล่าช้าและขาดเสถียรภาพ การขนส่งสินค้าและกิจกรรมทางเศรษฐกิจถูกจำกัด นักลงทุนไทยบางส่วนต้องชะลอหรือถอนการลงทุนในฝั่งเมียนมา ขณะเดียวกันก็เกิดการลักลอบเข้าเมืองของแรงงานต่างด้าวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิดแรงตึงเครียดในตลาดแรงงานและบริการสาธารณะในฝั่งไทย และ 4) มิติด้านอาชญากรรมข้ามชาติ ความล้มเหลวของรัฐเมียนมาในการควบคุมพื้นที่อย่างทั่วถึง ทำให้กลุ่มอาชญากรรมข้ามชาติโดยเฉพาะเครือข่ายยาเสพติดและกลุ่มหลอกลวงทางไซเบอร์ เข้ามาตั้งฐานปฏิบัติการในพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษ เขตอิทธิพลของกลุ่มชาติพันธุ์ติดอาวุธ รวมทั้งการใช้พื้นที่ชายแดนไทยเป็นฐานที่มั่นในการกระทำความผิดด้านอาชญากรรม

3. บทบาทของรัฐบาลไทยในช่วงวิกฤตเมียนมา พ.ศ. 2564–2567 พบว่ามีความแตกต่างและจุดร่วมในเชิงยุทธศาสตร์และลำดับความสำคัญของนโยบายต่อผลกระทบที่เกิดขึ้นจากปัญหาทางการเมืองใน

เมียนมา ดังนี้ 1) รัฐบาลของ พล.อ. ประยุทธ์ เน้นนโยบายไม่แทรกแซง และพยายามรักษาความสัมพันธ์ที่ดีกับรัฐบาลทหารเมียนมาโดยใช้การทูตแบบปิด (Backdoor Diplomacy) หรือแบบไม่เป็นทางการ เพื่อหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าโดยตรงกับรัฐบาลทหารเมียนมา จุดเด่นของแนวทางนี้คือการคงเสถียรภาพชายแดน แต่จุดอ่อนคือการขาดบทบาทนำในระดับอาเซียน และไม่สามารถตอบสนองต่อประเด็นด้านสิทธิมนุษยชนได้อย่างเหมาะสม เนื่องจากมีปัจจัยจำกัด ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำแบบทหาร-ทหาร, ผลประโยชน์แห่งชาติ และบทบาทของอาเซียนและประชาคมระหว่างประเทศต่อการแก้ปัญหาเมียนมา 2) รัฐบาลเศรษฐา มีความพยายามปรับบทบาทไทยให้มีมิติด้านมนุษยธรรมมากขึ้น โดยเสนอแนวคิด “ระเบียงมนุษยธรรม” เพื่อช่วยเหลือผู้ลี้ภัย อย่างไรก็ตาม โครงสร้างอำนาจและระบบราชการที่ตกทอดจากรัฐบาลชุดก่อน ยังคงจำกัดพื้นที่ของนโยบาย รวมทั้งบริบทภูมิรัฐศาสตร์ และโครงสร้างอำนาจในภูมิภาคที่เมียนมาเริ่มกลายเป็นเวทีการแข่งขันทางอิทธิพลการเมืองระหว่างประเทศมหาอำนาจทั้งหลาย ทำให้ไทยไม่สามารถเลือกข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้โดยไม่ส่งผลกระทบต่อสมดุลในภูมิภาค และ 3) รัฐบาลแพทองธาร มีแนวโน้มใช้การทูตเชิงเศรษฐกิจควบคู่กับการผลักดันบทบาทไทยในเวทีพหุภาคี โดยเฉพาะอาเซียน สหรัฐฯ และจีน แม้มีจุดแข็งในการเชื่อมโยงนโยบายภายในกับนโยบายต่างประเทศแต่ยังขาดกรอบยุทธศาสตร์ที่ชัดเจนในการยกระดับบทบาทไทยในวิกฤตเมียนมา รวมทั้งขาดความเชื่อมั่นในการบริหารหรือการจัดการปัญหาที่ต้องพึ่งพาประเทศที่สามเข้ามาช่วยเหลือ โดยปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อบทบาทท่าทีของรัฐบาลไทยชุดนี้ คือ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำพลเรือน-ทหาร บทบาทของพรรคฝ่ายค้านต่อการผลักดันประเด็นด้านความมั่นคงให้กลายเป็นวาระของประเทศ และอิทธิพลของจีนต่อเมียนมา ทำให้ไทยพยายามรักษาสมดุลระหว่างการปกป้องผลประโยชน์ของตนและการตอบสนองต่อความคาดหวังของจีน อย่างไรก็ตามบทบาทของรัฐบาลไทยทั้งสามชุดมีจุดร่วมสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1) การดำเนินนโยบายแบบระมัดระวังและหลีกเลี่ยงการแสดงจุดยืนทางการเมืองต่อวิกฤตเมียนมาอย่างเปิดเผย สะท้อนผ่านการให้ความสำคัญกับการรักษาความสัมพันธ์กับทุกฝ่ายมากกว่าการแสดงบทบาทไกล่เกลี่ยโดยตรง 2) การมุ่งเน้นต่อผลประโยชน์แห่งชาติในระยะสั้น และ 3) การเผชิญข้อจำกัดเชิงโครงสร้างทั้งภายในและภายนอก อาทิ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำ อิทธิพลทางการเมืองภายในประเทศ ความไม่เป็นเอกภาพของอาเซียน รวมถึงแรงกดดันจากมหาอำนาจ และพลวัตความไม่แน่นอนในเมียนมาเอง

อภิปรายผลการวิจัย

สถานการณ์การเมืองในเมียนมาตั้งแต่การรัฐประหารในปี พ.ศ. 2564 เป็นต้นมา เกิดภาวะสงครามกลางเมืองขนาดย่อมจากการต่อต้านรัฐบาลทหาร และแนวโน้มสถานการณ์การเมืองเมียนมาในปี 2568 ความขัดแย้งคาดว่าจะยังคงยืดเยื้อจากการยึดพื้นที่ แต่รัฐบาลทหารเมียนมาจะยังคงรักษาอำนาจและควบคุมประเทศอย่างเข้มงวด รวมทั้งพยายามที่จะจัดการเลือกตั้งในพื้นที่ที่ตนควบคุมได้ เพื่อแสดงความชอบธรรมทางการเมืองและความพยายามในการคืนสู่กระบวนการประชาธิปไตย สำหรับประเทศไทยได้รับผลกระทบโดยตรงจากวิกฤตการณ์ในเมียนมาใน 4 มิติสำคัญ ได้แก่ 1) มิติด้านการเมือง 2) มิติด้าน

ความมั่นคง 3) มิติด้านเศรษฐกิจ และ 4) มิติด้านอาชญากรรมข้ามชาติ ขณะที่บทบาทของประเทศไทยทั้ง 3 รัฐบาล ระหว่างปี พ.ศ.2564-2567 มีแนวทางดำเนินนโยบายต่อผลกระทบที่เกิดขึ้นจากปัญหาทางการเมืองในเมียนมาที่แตกต่างกันและมีจุดร่วม

ทั้งนี้ การวิเคราะห์สถานการณ์ในเมียนมาภายใต้กรอบแนวคิดความขัดแย้งถือว่าเป็นความขัดแย้งทางสังคม (Social Conflict) จะเห็นว่าฝ่ายผู้มีอำนาจทางการเมือง คือ รัฐบาลทหารเมียนมา ที่มีความขัดแย้งกับกลุ่มต่อต้าน และพัฒนาไปสู่ความขัดแย้งแบบไม่สมมาตร (Asymmetric Conflict) ตามแนวคิดของ C.R. Mitchell กล่าวคือ ฝ่ายหนึ่ง คือ รัฐบาลทหารเมียนมา เป็นผู้กุมอำนาจรัฐอย่างเป็นทางการ อาวุธและกลไกการควบคุม แต่ความชอบธรรมของรัฐบาลทหารถูกปฏิเสธโดยประชาชนจำนวนมาก รวมถึงกลุ่มชาติพันธุ์และองค์กรในระดับนานาชาติ ขณะที่อีกฝ่าย คือ กลุ่มรัฐบาล NUG กลุ่มกองกำลัง PDF และกลุ่มกองกำลังชาติพันธุ์ติดอาวุธ มีสถานภาพที่ด้อยกว่า และต้องพึ่งพาการสนับสนุนจากประชาคมระหว่างประเทศหากพิจารณาแนวทางการจัดการความขัดแย้งของแต่ละฝ่าย จะพบว่าทั้งสองฝ่ายมีแนวโน้มเลือกใช้กลยุทธ์ที่แตกต่างกันเพื่อรักษาผลประโยชน์และความอยู่รอดของตน โดยฝ่ายรัฐบาลทหารเมียนมา เลือกวิธีจัดการความขัดแย้งด้วยแนวทาง “การต่อสู้” เป็นกลยุทธ์หลัก โดยแสดงออกผ่านการใช้กำลังทางทหาร การปราบปรามด้วยอาวุธ การจับกุม และการควบคุมการแสดงความคิดเห็น เพื่อรักษาอำนาจของตนเอง รวมทั้งการใช้กฎหมาย เช่น การประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน เพื่อเป็นเครื่องมือในการยืนยันอำนาจ อย่างไรก็ตาม ในบางช่วงที่รัฐบาลทหารเผชิญแรงกดดันจากนานาชาติหรือเป็นฝ่ายเสียเปรียบ รัฐบาลอาจแสดงพฤติกรรมที่ใกล้เคียงกับ “การประนีประนอม” หรือ “การเจรจา” ในขณะที่ฝ่ายต่อต้านมีการเลือกใช้ทั้ง “การต่อสู้” และ “การร่วมมือร่วมใจ” โดยกลุ่มรัฐบาล NUG พยายามจัดตั้งแนวร่วมทางการเมืองกับกลุ่มชาติพันธุ์ และผลักดันความชอบธรรมผ่านช่องทางการทูต ขณะที่กลุ่มกองกำลัง PDF และกลุ่มชาติพันธุ์ติดอาวุธจำนวนมาก เลือกใช้ความรุนแรงในการตอบโต้และต่อต้านอำนาจรัฐด้วยวิธีการทางทหารเช่นเดียวกับรัฐบาลทหารเมียนมา แต่ในอีกด้านหนึ่ง กลุ่มต่อต้านเหล่านี้ยังแสดงความพยายามในการสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างกลุ่มต่าง ๆ เพื่อร่วมกันหาทางออกในลักษณะของการร่วมมือร่วมใจ โดยเน้นการสร้างผลประโยชน์ร่วมกันในระยะยาว ทั้งนี้ จากการวิเคราะห์ข้างต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ ละมัย พรมประทุม (2555) ที่ชี้ว่ารัฐบาลทหารเมียนมายังสามารถคงอำนาจได้ผ่านการใช้กำลังและกลไกรัฐ และกลุ่มต่อต้านยังไม่สามารถสร้างเอกภาพหรือความเป็นปึกแผ่นได้มากพอจะบีบบังคับให้ทหารถอนตัวออกจากอำนาจได้จริง และสอดคล้องกับงานของ จุฑามณี สามัคคีนิชย์ (2566) ตรงที่ชี้ให้เห็นถึงการจัดการความขัดแย้งของทุกฝ่ายที่ยังคงยึดแนวทางการต่อสู้และการรักษาผลประโยชน์เฉพาะหน้า มากกว่าการเปิดพื้นที่เจรจาอย่างแท้จริง

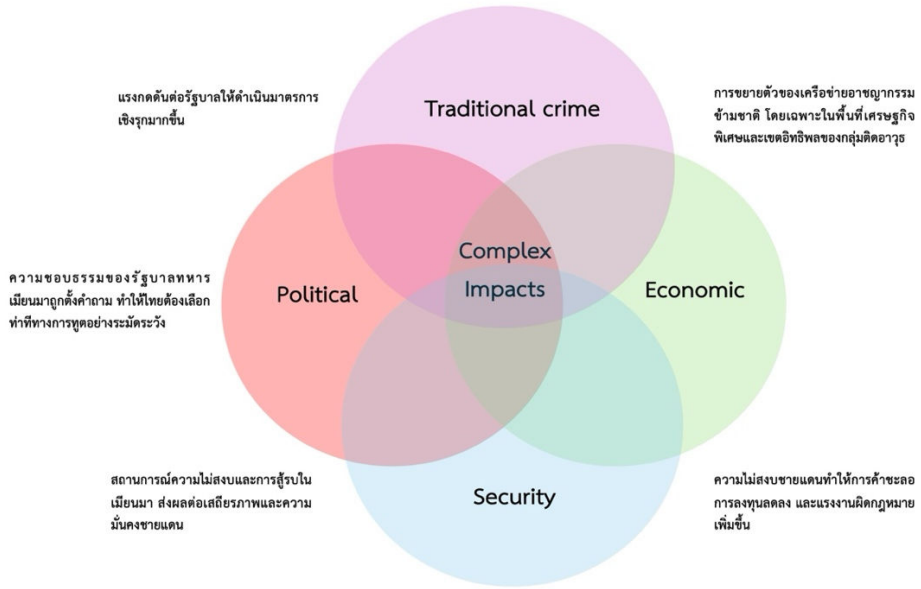
สำหรับการพิจารณาในกรอบของทฤษฎีการเมืองเกี่ยวพัน (Linkage Politics) ชี้ให้เห็นได้ว่าความขัดแย้งทางการเมืองในเมียนมาได้ส่งผลต่อไทยในหลายมิติโดยตรงทั้งในมิติความมั่นคง เช่น การหลั่งไหลของผู้ลี้ภัย การสู้รบที่ลุกลามถึงแนวชายแดน หรือกรณีการรุกล้ำน่านฟ้าไทยโดยเครื่องบินรบของกองทัพเมียนมา และในเชิงอ้อม เช่น ผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ แรงกดดันจากองค์กร

ระหว่างประเทศ และแรงเสียดทานจากประชาสังคมในประเทศซึ่งผลักดันให้รัฐบาลไทยต้องปรับท่าทีให้สมดุลระหว่างหลักไม่แทรกแซงกิจการภายใน กับหลักสิทธิมนุษยชน และภาระผูกพันในฐานะสมาชิกอาเซียน ดังนั้น การวิเคราะห์บทบาทของรัฐบาลไทยทั้งสามชุดในช่วง พ.ศ. 2564–2567 ต่อการตอบสนองต่อวิกฤตการณ์นี้ยังอยู่ในกรอบของ “การจัดการผลกระทบ”มากกว่า “การมีบทบาทเชิงรุก หรือ การเป็นตัวกลาง” ในการคลี่คลายความขัดแย้ง โดยรัฐบาล พล.อ.ประยุทธ์ ใช้แนวทาง "ประนีประนอม" และ "สร้างพื้นที่พูดคุย" โดยให้ความสำคัญกับการรักษาความสัมพันธ์กับรัฐบาลทหารเมียนมา การควบคุมเสถียรภาพชายแดน แนวทางนี้แสดงให้เห็นถึงการยึดถือหลักอธิปไตยตามแนวคิดหลักการไม่แทรกแซงกิจการภายใน (Non-Interference in the internal affairs) และมีแนวโน้มขัดแย้งกับหลัก R2P ที่ให้ความสำคัญกับการคุ้มครองพลเรือนมากกว่าผลประโยชน์ของรัฐในระยะสั้น ขณะที่รัฐบาลเศรษฐา พยายามเปลี่ยนบทบาทของไทยด้วยการประคับประคองสมดุลระหว่างการรักษาความสัมพันธ์ทางการทูตกับรัฐบาลทหารเมียนมา กับการตอบสนองต่อแรงกดดันจากประชาคมระหว่างประเทศผ่านมิติด้านมนุษยธรรมมากขึ้น แนวโน้มนี้สะท้อนให้เห็นว่าแม้ไทยจะยังไม่ออกนอกกรอบจากหลักการไม่แทรกแซงกิจการภายใน แต่ก็เริ่มตระหนักถึงศีลธรรมของรัฐในเวทีระหว่างประเทศ และยอมรับว่าปัญหาในเมียนมาส่งผลต่อไทยโดยตรงในมิติต่างๆ จึงอาจกล่าวได้ว่ารัฐบาลนี้มีความพยายามถ่วงดุล ระหว่างหลัก R2P และ หลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในผ่านกลไกทางการทูต อย่างไรก็ตามการดำเนินงานของรัฐบาลนี้ยังคงขาดยุทธศาสตร์ในระยะยาวและกลไกการเจรจาเชิงรุกที่ชัดเจน ส่วนรัฐบาลแพทองธาร ยกระดับกลยุทธ์การจัดการความขัดแย้งจากเดิมสู่การร่วมมือร่วมใจ ที่เน้นความร่วมมือแบบพหุภาคี แนวโน้มนี้สะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการเลียนแบบ (Emulative Process) นำแนวปฏิบัติหรือแนวคิดจากต่างประเทศ เห็นตัวอย่างได้ชัดจากกรณีของจีนที่เป็นตัวกลางในการเจรจาระหว่างกองทัพเมียนมากับกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่รัฐฉาน (เหนือ) มาเป็นต้นแบบในการดำเนินนโยบายของตนเอง โดยเน้นการรักษาเสถียรภาพบริเวณชายแดน เพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและความมั่นคง สอดคล้องกับหลัก R2P โดยเฉพาะในประเด็นการป้องกัน (Responsibility to Prevent) ที่ผ่านการสนับสนุนกลไกทางการเมืองอย่างสันติ ซึ่งอาจแสดงถึงความเปลี่ยนแปลงในเชิงยุทธศาสตร์จากการสงวนท่าทีแบบดั้งเดิมสู่แนวทางที่เปิดกว้างต่อการมีส่วนร่วมของประชาคมระหว่างประเทศ อย่างไรก็ตาม ยังต้องอาศัยความต่อเนื่องทางนโยบายและความเชื่อมั่นจากทุกฝ่ายในการแสดงบทบาทนำในมิติการเมืองระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับวิกฤตเมียนมาอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้ จุดร่วมที่เห็นได้ชัดของรัฐบาลทั้งสามชุด คือ การดำเนินนโยบายแบบระมัดระวัง การมุ่งเน้นต่อผลประโยชน์แห่งชาติในระยะสั้น และการเผชิญข้อจำกัดเชิงโครงสร้างทั้งภายในและภายนอก มากกว่าการจะเข้าไปมีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงสมดุลอำนาจภายในเมียนมา ปัจจัยเหล่านี้สอดคล้องกับความเห็นของ ผศ.ดร.ลลิตา หาญวงษ์ ที่ชี้ให้เห็นว่าแม้ไทยจะมีศักยภาพในการเป็นผู้ไกล่เกลี่ยสันติภาพในวิกฤตเมียนมา แต่กลับขาดเจตจำนงทางการเมืองและกลไกที่สามารถเปลี่ยนศักยภาพนั้นให้กลายเป็นบทบาทเชิงรุกในระดับภูมิภาคได้จริง (ลลิตา หาญวงษ์, 2565) นอกจากนี้ ไทยยังอยู่ในสถานะของ “ผู้ประนีประนอม” ระหว่างสองหลักการ คือ หลักไม่แทรกแซง

กิจการภายใน กับ หลักการ R2P ซึ่งในทางปฏิบัติแล้ว ไทยยังคงให้น้ำหนักกับหลักไม่แทรกแซงมากกว่า แม้จะมีการพูดถึง R2P อยู่บ้างในเชิงสัญลักษณ์หรือระดับนโยบายระหว่างประเทศ

องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

จากการวิจัยทำให้เกิดองค์ความรู้ว่า ปัญหาทางการเมืองในเมียนมาภายหลังการรัฐประหารตั้งแต่ปี พ.ศ. 2564 เป็นต้นมา ส่งผลกระทบต่อประเทศไทยทั้งในมิติการเมือง ความมั่นคง เศรษฐกิจ และอาชญากรรมข้ามชาติ ซึ่งผลกระทบในแต่ละมิติไม่ได้ดำรงอยู่อย่างโดดเดี่ยว หากแต่ทับซ้อนและเสริมแรงกันในลักษณะของ “วงจรผลกระทบเชิงซ้อน” ดังแผนภาพ



ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

กล่าวคือ ปัญหาด้านความมั่นคงที่เริ่มจากความขัดแย้งภายในเมียนมา ทำให้ความชอบธรรมของรัฐบาลทหารเมียนมาถูกตั้งคำถาม และไทยต้องเลือกท่าทีทางการทูตอย่างระมัดระวัง จนลุกลามมาสู่ความไม่สงบทางการเมืองและการสู้รบทั้งในพื้นที่ชั้นในและพื้นที่ชายแดนเมียนมา-ไทย ส่งผลต่อปัญหาด้านมนุษยธรรม เสถียรภาพและความมั่นคงชายแดน ขณะเดียวกัน ยังเป็นผลให้เศรษฐกิจชายแดน การค้าชะลอตัว การลงทุนลดลง และแรงงานผิดกฎหมายมากขึ้น และเอื้อให้เกิดช่องว่างให้กลุ่มอาชญากรรมข้ามชาติเข้ามาสร้างเครือข่ายในพื้นที่เปราะบางบริเวณชายแดนเป็นแหล่งซ่องสุมและขยายอิทธิพลมายังฝั่งไทย ซึ่งท้ายที่สุดกลับมาสั่นคลอนทั้งระบบความมั่นคงและการเมืองของไทย

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์การเมืองในเมียนมาและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับประเทศไทยในช่วงปี พ.ศ. 2564–2567 พบว่า การดำเนินนโยบายของรัฐบาลไทยต่อวิกฤตการณ์ในเมียนมา มีลักษณะของการถ่วงดุลระหว่างการรักษาความสัมพันธ์กับรัฐบาลทหารเมียนมา ผ่านหลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในของ

เมียนมา และวางตัวเป็นกลางระหว่างคู่ขัดแย้ง กับการตอบสนองต่อแรงกดดันทั้งจากภายในประเทศและประชาคมระหว่างประเทศ จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 การผลักดันให้อาเซียนและประเทศที่สามเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาในเมียนมาด้วยการเจรจาทั้งในทางการทูตและการใช้ผลประโยชน์ร่วม เป็นแรงชักจูงให้เมียนมายุติความขัดแย้งและความรุนแรง

1.2 การสร้างความไว้วางใจและเข้าถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในเมียนมา ทั้งฝ่ายรัฐบาลทหารเมียนมา กลุ่มรัฐบาล NUG และกลุ่มชาติพันธุ์โดยเฉพาะกลุ่มที่อยู่ตามแนวชายแดนไทย เนื่องจากเป็นกลุ่มเป็นกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มใหญ่ที่ค่อนข้างมีศักยภาพสูง ทั้งในด้านการเมือง การทหาร และมีแนวคิดประชาธิปไตยที่ชัดเจน อีกทั้งยังควบคุมพื้นที่ที่ติดพรมแดนติดกับไทยโดยตรง ทั้งนี้ ต้องพิจารณานโยบายของแต่ละกลุ่มอย่างเฉพาะเจาะจง

1.3 การสื่อสารเชิงยุทธศาสตร์เพื่อฟื้นฟูความเชื่อมั่นระดับภูมิภาค โดยสื่อสารอย่างมืออาชีพ มีแบบแผน และเป็นระบบ และต้องคำนึงถึงการส่งสัญญาณเชิงบวกไปยังประเทศเพื่อนบ้านและประชาคมระหว่างประเทศด้วย ซึ่งจะช่วยสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับนโยบายต่างประเทศและท่าทีของไทยต่อวิกฤตเมียนมา ตลอดจนเป็นกลไกสำคัญในการฟื้นฟูความเชื่อมั่นของพันธมิตรและเสริมสร้างภาพลักษณ์ของไทยในเวทีภูมิภาค

1.4 การจัดการชายแดนการป้องกันและเฝ้าระวังไม่ให้เหตุสู้รบในเมียนมาเกิดขึ้นประชิดหรือรุกล้าเขตอธิปไตยของไทย เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงชายแดน

1.5 ไทยควรกำหนดนโยบายให้ชัดเจนและร่วมบูรณาการการทำงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและทำงานร่วมกันอย่างจริงจัง

2. ข้อเสนอแนะเชิงยุทธศาสตร์

2.1 การวิเคราะห์และทบทวนสถานการณ์ทั้งในระยะสั้นและระยะยาวอย่างต่อเนื่องและครอบคลุม เช่น การทำฉากทัศน์ (scenario analysis) การทำงานด้านการข่าว เพื่อประเมินแนวโน้มและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น รวมถึงการเปิดเวทีให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย

2.2 การตระหนักว่ารากเหง้าของความขัดแย้งในเมียนมาคือปัญหาทางการเมืองที่เกิดจากการรัฐประหาร ดังนั้นจึงต้องแก้ไขด้วยการเจรจาทางการเมือง ซึ่งไทยควรแสดงบทบาทในการเปิดโอกาสหรือสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในเมียนมาได้เจรจา รวมทั้งโน้มน้าวให้อาเซียนชาติตะวันตก ช่วยสนับสนุนเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนไปสู่การสร้างสันติภาพในเมียนมา

2.3 การพัฒนาและบูรณาการด้านการข่าวมีส่วนสำคัญในการช่วยรัฐบาลไทยตัดสินใจและกำหนดนโยบายต่อเมียนมาได้อย่างแม่นยำ ลดช่องว่างด้านข้อมูล ช่วยรับมือภัยคุกคาม และเพิ่มอำนาจต่อรองในการเจรจาเพื่อสร้างสันติภาพและรักษาผลประโยชน์ของไทย

3. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

3.1 การระบุประเด็นย่อยที่ชัดเจนและลึกซึ้งยิ่งขึ้น จากการศึกษาผลกระทบในภาพรวมอาจมุ่งเน้นไปที่ผลกระทบในมิติใดมิติหนึ่ง

3.2 การขยายกลุ่มเป้าหมายในการสัมภาษณ์ อาจพิจารณาเพิ่มกลุ่มผู้ที่ได้รับผลกระทบหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรงจากสถานการณ์ในเมียนมา

3.3 การวิเคราะห์นโยบายในเชิงลึกถึงประสิทธิผลของนโยบายเหล่านั้น และเสนอแนะแนวทางปรับปรุงนโยบายให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

เอกสารอ้างอิง

กุลนันทน์ คันธิก. (2560). สถานะการศึกษานโยบายต่างประเทศของไทย : บทสำรวจเบื้องต้น. *วารสารสังคมศาสตร์*, 47(2): 1-28.

จันจิรา สมบัติพูนศิริ. (2557). แนวคิดเรื่องประชาสังคมโลกและการเปลี่ยนผ่านสู่ภาคปฏิบัติ: ประเด็นการแทรกแซงด้านมนุษยธรรมและ “หลักรับผิดชอบเพื่อปกป้อง”. *วารสารธรรมศาสตร์*, 33(3): 115-134. สืบค้นจาก https://so05.tci-thaijo.org/index.php/tujo/article/view/32709

จุฑามณี สามัคคีนิชย์. (2566). นโยบายต่างประเทศไทยต่อเมียนมาหลังการรัฐประหารในเมียนมาปี 2021. *Journal of Politics and Governance September – December 2023, 3*(13): 219-238.

ถวิลศักดิ์ บุญเพ็ง. (2547). *การสร้างความปรองดองและการถ่ายโอนประชาธิปไตยในพม่า ค.ศ.1990-2003.* ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพ.

ภูวิน บุณยะเวชชีวิน. (2557). การเมืองความเชื่อมโยงภายในนโยบายต่างประเทศของไทย : ไทยกับความร่วมมือเอเชีย. *วารสารมนุษย์ศาสตร์และสังคมศาสตร์, 9*(1): 287-305. สืบค้นจาก https://pbunyavejchewin.com/wp-content/uploads/2013/04/linkage_acd.pdf

บีบีซีนิวส์ ไทย. (1 กุมภาพันธ์ 2564). รัฐประหารเมียนมา : กระบอกเสียงกองทัพยืนยัน ผบ.สูงสุดเข้ารักษาอำนาจรัฐแล้ว. เข้าถึงได้จาก https://www.bbc.com/thai/55882563

ลลิตา หาญวงษ์. (1 กุมภาพันธ์ 2565). *รัฐประหารเมียนมา: 1 ปีผ่านกับงานการทูตที่ไทยเลือกแสดง.* สืบค้นจาก https://www.bbc.com/thai/60163964

ละมัย พรมประทุม. (2555). *การเปลี่ยนผ่านของเมียนมาร์ : เงื่อนไขที่กองทัพถอยออกไปในช่วงต้นศตวรรษที่ 21.* ปริญญานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. สืบค้นจาก https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/51728/

ศรีเสด็จ กองแกน. (2566). การจัดการความขัดแย้ง. *วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่ มีนาคม-เมษายน 2566, 1*(2): 36-49. doi:https://doi.org/10.14456/madpiadp.2023.9

ศิริจันทร์ จุลนิล. (2562). การจัดการความขัดแย้งของตำรวจ. *Journal of Roi Kaensam Academi มกราคม-มิถุนายน, 4*(1): 46-61.สืบค้นจากhttps://so02.tci- thaijo.org/index.php/JRKSA/article/view/246210

Asia-Pacific Centre for the Responsibility to Protect. (2022). ASEAN and the Rohingya Crisis Since 2017. The University of Queensland, Brisbane,Australia. Retrieved from https://r2pasiapacific.org/article/2022/09/asean-and-rohingya-crisis-2017